

Miquel Ametller, salvador de mots gloses

La crisi que va fer la glosa popular menorquina a les darreres dècades del nou-cents en féu témer una desaparició gairebé irremeiable. Però l'esforç titànic de Miquel Ametller Caules, un home de poques lletres, ha fet el prodigi de mantenir-la.

En Miquel Ametller, en efecte, és home de poques lletres, d'escassa escola, però és, en canvi, riquíssim de paraules rimades. N'Ametller és glosador, un mestre de poesia popular improvisada.

Tot just si va aprendre de llegir i escriure ajudat d'un germà seu, a la vora del qual seia quan aquest fullejava *tebeos*. "Bé, nosaltres en dèiem *colorins*; açò de la paraula *tebeo* vengué més tard, bastant més tard", recorda.

La naixença de n'Ametller se situa en l'any fratricida del 1937, en plena guerra. Fill d'un matrimoni de la pagesia, sa mare l'infantà aixoplugada a l'interior d'una cova del Pla de Sant Joan, suvora el cul-de-sac del port de Ciutadella, al cap de ponent de Menorca. La gestant s'hi havia amagat, amb un bon contingent de gent del poble, perquè s'havia estès pels topants de la vila, con tantes vegades en aquella infernal quotidianitat, l'avís d'alarma enemiga. Era un 16 de novembre, a les portes de l'hivern i al pic adurent i terrible de la guerra civil. Aleshores, entre caramulls de refugiats temorencs i sota condicions pre-natals precàries, vengué al món un nadó que fou batejat amb el nom de Miquel. Acabada la guerra, li pogueren donar, més tost, poca escola, per no dir no gens. "Tot just si vaig tenir uns pocs estudis primaris, i senzills!", recalca.

Avui, amb seixanta-tres anys, ja s'ha jubilat. Li han hagut de dar la llicència laboral anticipada per raons de salut. La seva activitat potser ha estat massa dura, i açò ha acabat amb unes lesions físiques irreversibles. De casat, i després de deixar la família pagesa de la qual procedia, tengué dos oficis extenuants, o gairebé: picar penya i fer parret seca. De primer va treballar perforant pous a pagès. Uns quants anys més

tard es va dedicar a l'ofici de "paredador", és a dir, a aixecar les característiques parets que parcel·len les pastures i les propietats agrícoles menorquines. En definitiva, n'Ametller sempre ha estat una persona lligada al món rural, relacionada d'una forma o altra amb les arrels primigènies de la terra.

I fou en contacte amb aquestes arrels més pures i alhora més primitives i genuïnes que tengué les primeres vivències del món dels glosadors i de la glosa. El seu gran mestre va ser son pare, que també nomia Miquel. Abans de poder entendre el significat dels mots, el menut ja s'havia familiaritzat amb la cantarella del glosador, a fer lligar els sons. Sovint, de molt petit, acompanyava el pare a les sessions de glosa en què prenia part. "Aquells anys —explica—, els glosadors acostumaven a trobar-se de novembre a gener. Eren els mesos habituals de fer vetllada, si més no a la pagesia. Abans no s'hi podien dedicar, perquè hi havia Sant Miquel, que era el començament del nou cicle de l'anyada agrícola, i després de gener ja venia quaresma, i, és clar, llavors ningú, Déu meu!, no hauria gosat fer-ho".

La primera glosa de n'Ametller recitada en públic, la féu quan tenia set anys, la diada de Sant Francesc. Son pare havia estat convidat a una vetllada per un company seu, anomenat en Xesc des Prat per la finca d'aquest nom, situada a prop de sa Marjal Vella, al terme municipal de Ciutadella. Acabada la primera tanda, i sense avisar-lo, el pare va agafar l'al·lotell i, posant-lo dempeus damunt la taula, li digué: "Au, Miquelet, fes una glosa!" Tota la concurrència l'aplaudí i, així, el petit glosador hagué feta l'estrena. Aquella, però, "no va ser la meva primera glosa, ni la desena. Va ser, açò sí, la primera en públic. Ara, de llavors ençà n'he fetes a

milers, a milers, de gloses. Ni sabia dir-li'n quantes", exclama obrint els braços en senyal d'abundància inabastable.

Els anys 60 i 70, nogensmenys, vengueren les noves formes d'oci (cinema, televisió, esports de masses) i la glosa menorquina caigué de forma ineluctable. Els més vells, la generació de mestres anterior a ell, anaren fent el

de glosa i promogué un concurs de glosa escrita, aquells anys la poesia popular anava de cap a la tomba, al bagul de les coses velles de l'àvia, per dir-ho així.

Però heus ací que n'Ametller, sense cap ajut de ningú, purament per amor personal a la glosa, es decidí a actuar. Imaginà la creació d'una escola de glosadors que fes de caliu. "Vaig pensar

"És així mateix –diu el conseller–; la cultura popular amb prou feines si s'havia tractat en aquest departament. Ball, cançonero i glosa són tres formes específiques sobre les quals hem començat a treballar en programes de recuperació". Sobre la glosa, el Consell ha fet seva la iniciativa solitària de n'Ametller, i ha decidit d'assumir les despeses de la formació d'escoles distribuïdes per l'illa. Ben aviat començarà el segon curs. L'any passat hi hagué vint-i-tres matriculats. Fruit en són els nou o deu joves que ja surten a glosar en públic. "És molt bona notícia –assegura el conseller–. Les classes, a més de la funció de protegir la glosa, serveixen perquè els nous perdin la por i s'animin a sortir".

L'interès institucional ve del fet que és una promoció de la cultura pròpia –diu el conseller Portella–, "sobretot ara que ens envolta el fenomen de la globalització, que tant afebleix les identitats nacionals. A més, cal recordar que la glosa és un fet vinculat a la llengua. Per tant, protegint la glosa, aconseguim també un efecte favorable sobre l'ús de la nostra llengua".

Persuadida d'aquests valors culturals, la conselleria menorquina ha adreçat a les autoritats espanyoles de la UNESCO una petició perquè defensin prop d'aquest organisme de les Nacions Unides la declaració de la glosa com a Patrimoni de la Humanitat en l'apartat de béns immaterials. Com fa notar Portella, "aquesta actitud testimonial nostra és indicativa de l'interès institucional que tenim per la glosa i, en general, per la preservació de les formes de cultura popular genuïnes de Menorca".

N'Ametller continuarà fent classes de versificació improvisada i n'ensenyarà els exercicis pràctics per assolir-hi agilitat a l'hora de rimar paraules, i participar en vetllades públiques. Si fa sis o set anys enrere no es feien vetllades enlloc, avui la cosa ha fet un bon tomb. En Miquel Ametller, aquest home del poble, ha salvat els mots d'un oblit que hauria estat empobridor de la cultura popular menorquina. Cal que li ho agraim.

Miquel Àngel Limón

Vetllada pública de glosat organitzada pel Consell Insular de Menorca. S'hi pot observar Miquel Ametller en el centre de la imatge.

traspàs i aquesta expressió de la cultura popular anà de baixa.

El conseller de Cultura del Consell de Menorca, Josep Portella, ho confirma. En un cert moment la glosa es moria; a partir dels anys 60 entrà en una fase agònica. La dècada següent, la dels 70, visqué una tímida recuperació, gràcies al primer aplec folclòric de Menorca, organitzat el 1975 per l'agrupament escolta Sant Jordi de Ciutadella. Després se'n feren de similars, en jornades de cultura popular, al bell mig de la transició democràtica. Però, entrats els anys 80, tot se n'anà en orris. El fet produí una enorme angoixa personal a n'Ametller. Cap institució cultural ni política, pública o privada, no demostrava el més mínim interès per la glosa, ni per salvaguardar-la. Si descomptam la labor de promoció del Col·lectiu Folclòric de Ciutadella, que editava quaderns

que ho havia de fer perquè la cosa anava per avall". Tot sol, pagant-se ell les despeses dels desplaçaments pels pobles de Menorca, reuní grups de joves glosadors, fins a obtenir una matrícula total de seixanta-quatre alumnes.

Ara, amb l'arribada de Josep Portella al davant de la Conselleria de Cultura, l'escola voluntarista i entusiasta de n'Ametller ha agafat una mica de volada formal. Portella, a títol personal, fa anys que estudia i promou la cultura popular menorquina. És membre actiu del Col·lectiu Folclòric de Ciutadella, entitat editora del corpus de folclore menorquí més ingent que mai s'hagi portat a terme a l'illa. I així, com es comprèn fàcilment, les qüestions de la cultura popular han rebut una embranzida política com mai abans de l'accés de Portella al Departament de Cultura del Consell Insular.